

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Л.Н.ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ УНИВЕРСИТЕТІ
ТҮРКТАНУ ЖӘНЕ АЛТАЙТАНУ ҒЗО

L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY
SCIENTIFIC AND RESEARCH CENTER FOR TURKOLOGY AND ALTAIC STUDIES

«БАЙЫРҒЫ ТҮРК ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ – 2017»

Халықаралық ғылыми-теориялық және практикалық

конференциясының

БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ

18-19 мамыр 2017 ж.

«OLD TURKIC VALUES – 2017»

Information package of the International

Research and Practical conference

May 18 - 19, 2017

Астана, 2017

✽»ГНБ ЛНҮБ ГҮДГГ ©НФНҮА:

НФНҮА:ҮҮННҮ:НФННДДГДГД

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ УНИВЕРСИТЕТІ
ТҮРІКТАНУ, АЛТАЙТАНУ ҒЗО.

L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY
SCIENTIFIC AND RESEARCH CENTER FOR TURKOLOGY AND ALTAIC STUDIES

«БАЙЫРҒЫ ТҮРІК ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ – 2017»

Халықаралық ғылыми-теориялық және практикалық
конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ
18-19 мамыр 2017 ж.

«OLD TURKIC VALUES – 2017»

Information package of the International
Research and Practical conference
May18 - 19, 2017

Астана, 2017

ӘОЖ 391/393
КБЖ 63.5
Б 20

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Түріктану және алтайтану ҒЗО орталығы

Редакция алқасы:

Е.Сыдықов, Д.Қамзабекұлы, Г.Мырзадинова, З.Қабылдинов, Қ.Сартқожаұлы.

Редакторлар:

Т. С. Каленова, Г.С. Абдрахманова, Ж. Қаржаубайұлы, Ж.Б.Алтынбек.

Б 20 Байырғы түрік құндылықтары-2017. Халықаралық ғылыми-теориялық және практикалық конференциясының мақалалар жинағы. Астана:ЕҰУ баспасы, 2017ж. 473 б.

ISBN 978-601-291-345-3

Жинақта қазіргі түркітанудың өзекті мәселелерін, қазіргі түрік халықтарының саяси және мәдени өркениет интеграциясы мәселелерін; ортағасырдағы түрік тарихы, ортағасыр жазба мұралары: тіл, өнер, әдебиет, этнология, этнография, сақ (скиф), хунну(сюнну), түрік археологиясын зерттеу мәселерерін қамтыған материалдар орын алды.

Жинақта шетел ғалымдарының түріктануға байланысты ғылыми еңбектері қамтылған.

Жинақ тарихшы, филолог, археолог және этнограф ғалымдар мен түркітанудың мәселеріне қызығатын барлық оқырман қауымға арналған.

ISBN 978-601-291-345-3

ӘОЖ 391/393

МАЗМҰНЫ
Пленарлық баяндамалар

<i>Смайыл Алдан</i> БАЙЫРҒЫ ТҮРІК ҚҰНДЫЛЫҚТАР ЖОЛЫНДАҒЫ АРПАЛЫС.....	7
<i>Мамашев Талгат Асылевич</i> <i>Балтабаева Құлгазира Нурановна</i> КАРЖАУБАЙ САРТҚОЖАУЛЫ: ПОЛИТИЧЕСКИЙ ДЕЯТЕЛЬ МОНГОЛИИ, ВЫДАЮЩИЙСЯ УЧЕНЫЙ-ТЮРКОЛОГ КАЗАХСТАНА...	25

Ғ. Айдаров мінбері
I СЕКЦИЯ

БАЙЫРҒЫ ЖӘНЕ ОРТАҒАСЫР ТҮРКІ ЖАЗБА, ТАРИХИ
ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ
THE ANCIENT AND TURKIC WRITING, HISTORIC VALUES

Mehmet Ölmez «RUNIK HARFLI YENI YAZITLAR VE RUNIK YAZININ YENI SINIRLARI»....	29
Бөржигитай М. , Б.Анхбаяр ҚАРЫ-ЧОР ТЕГІННІҢ ҚАБІР ҰСТЫНЫНДАҒЫ МӘТІН (ҰЙҒЫРДЫҢ ЯГЛАҚАР ӘУЛЕТІНІҢ МҰРАҒЕРІ).....	31
Gaybullah Babayar. “KAĞAN” UNVANLI İSLAM ÖNCESİ SEMERKANT SİKKELERİNİN YENİ ÇEŞİTLERİ.....	38
Джусупов Маханбет БИЛИНГВИЗМ И ПОЛИЛИНГВИЗМ С УЧАСТИЕМ ТЮРКСКОГО, АРАБ- СКОГО И ПЕРСИДСКОГО ЯЗЫКОВ.....	52
Жақыпов Ж.А. КӨНЕ ТҮРКІ БІТІГІНДЕГІ ҚЫПШАҚ ҮЛЕСІ ЖӘНЕ ЖАРАСЫМ (ПРОФЕССОР Қ. САРТҚОЖАҰЛЫ ТҰРҒЫСЫ).....	62
Р.Тұрысбек Ә. ДИВАЕВ ЖӘНЕ ОРХОН ЖАЗУЫ.....	67
Рысбеков Т.З. Шынтемірова Б.Ғ. ТҮРКІ МЕМЛЕКЕТІНІҢ КӨНЕ ЖАЗБАЛАРЫ - ТАРИХИ ДЕРЕК.....	73
САБЫР М.Б. ОРТА ҒАСЫРЛЫҚ «НАХДЖ ӘЛ-ФАРАДИС» ЕСКЕРТКІШІ НЕГІЗІНДЕ ТАРИХИ ЛЕКСИКА МЕН СИНТАКСИСТІ ЗЕРДЕЛЕУ.....	82
Құрманбаева Ш.Қ. ТҮРКІТАНУШЫ ҒАЛЫМ МҰРАСЫ (Аманжолов туралы).....	88
Имамбаева Ғ.Е., Молдағали Б., Ахметова А.Б. ТҮРКІТАНУ ҒАЛЫМДАР ЕҢБЕКТЕРІНДЕГІ ЕТІС ЗЕРТТЕУ НЫСАНЫ.....	94
Бикенов А.Х. ТҮРКІ ЭТИМОЛОГИЯСЫНЫҢ БІЛІК ИНСТИТУТЫНА ҚАТЫСТЫ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	104

Боранбаева Б.С.	
ТҮРКІ ХАЛЫҚТАРЫНЫҢ ҰЛЫ ҰСТАЗЫ И.ГАСПРИНСКИЙДІҢ ЖӘДИДШІЛДІК КОНЦЕПЦИЯСЫ.....	109
Доғалов А.Н., Дугалова С.Н., Қайранбеков Б.О.	
КОНЦЕПЦИЯ «СПРАВЕДЛИВОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА» В ПОЭМЕ ЖУСУПА БАЛАСАГУНА «КУТАДГУ БИЛИГ».....	116
Сарсенов М.Б.	
ТЮРКСКОЕ КУЛЬТУРНОЕ НАСЛЕДИЕ В ЕВРОПЕ.....	124
Кызласов И.Л.	
К ВЫДЕЛЕНИЮ АВТОХТОННЫХ РУНИЧЕСКИХ ПАМЯТНИКОВ ТУВЫ VIII-XII ВВ.....	130
Кашкеева А., Сүгірова С.	
THE LINGUISTIC HISTORY OF THE TURKIC LANGUAGES AND ITS CLASSIFICATION.....	138
Арынғазиева Айнұр Абдуалиқызы	
THE BASIC NOTIONS OF COGNITIVE LINGUISTICS.....	147
Арынғазиева Айнұр Абдуалиқызы	
THE LINKS BETWEEN STYLISTICS AND COGNITIVE LINGUISTICS.....	151

3. Самашев мінбері

II СЕКЦИЯ

САҚ (СКИФ = ОГУЗ), ХУННУ (СЮННУ), ТҮРКІ АРХЕОЛОГИЯСЫ SAKS (SKYTHS=OGUZ), HUNNU (SYUNNU), TURKIC ARCHAEOLOGY

Ю.С. Худяков.	
ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ЛОКАЛЬНОГО ВАРИАНТА КУЛЬТУРЫ КОК-ТЮРОК В МИНУСИНСКОЙ КОТЛОВИНЕ.....	156
Heo Heung-sik	
THE CONSTRUCTING ROYAL TOMB OF EMPRESS KI (ÖLJEIKHUTUGH: 完者忽都) AT YEONCHON DISTRICT AND USING XUĀNGUĀNG (宣光) ERA IN KORYEO 1377-1378.....	163
Mustafa Kalkan	
KARAHANLI HAKANLIĞINA AIT YENI BULUNAN DIRHEMLER, FELSLER VE BAKIR-BRONZ ALAŞIMLI SIKKELER.....	166
Өтениязов Самат	
ТҮРКІ ТІЛДЕРІНІҢ АТАСЫ ХУН (ҒҰН) ТІЛІ.....	186
Өтениязов С.	
ЕУРАЗИЯ ТАРИХЫНДАҒЫ ХУН МӘДЕНИЕТІ МЕН ӨНЕРІНІҢ ОРНЫ.....	192
Әуезов Ғабдол Жанділдәулы	
КӨНЕ МЫС ЖОЛЫ –ТАРИХТЫҢ ТАМЫРЛЫ ТОРАБЫ.....	206
Есенов Сырым Ғабылбекұлы	
ШУ МЕН ТАЛАС ӨңІРІ - ЕЖЕЛГІ ТҮРКІТЕРДІҢ ҚАЛАЛЫҚ МӘДЕНИЕТ ОШАҒЫ.....	209

Чотбаев А.Е. ПРЕДМЕТЫ ВООРУЖЕНИЯ И СНАРЯЖЕНИЕ КОНЯ ТЮРКСКОГО ВРЕ- МЕНИ НЕКРОПОЛЯ КАРАКАБА В КАЗАХСКОМ АЛТАЕ.....	213
Дженалиев Е.К. ЛЕГЕНДАРНЫЕ САКСКИЕ ПРАВИТЕЛИ.....	231

О.Смағұлов мінбері

III секция

**ЭТНОЛОГИЯ ЖӘНЕ ЭТНОГРАФИЯ
ETHNOLOGY AND ETHNOGRAPHY**

Исмағұлов Оразак , Исмағұлова Айнагуль ИСТОКИ ТЮРКСКОГО ЯЗЫКА НА ДРЕВНЕЙ ПРЕДКОВОЙ КАЗАХСКОЙ ЗЕМЛЕ В КОНТЕКСТЕ ФИЗИЧЕСКОЙ АНТРОПОЛОГИИ КАЗАХСТАНА.....	240
---	-----

Досымбек ҚАТРАН БАЙЫРҒЫ ТҮРІК ЕСКЕРТКІШТЕРІ МАТЕРИАЛДАРЫ БОЙЫНША ПАЛЕОЭТНОГРАФИЯЛЫҚ ПАЙЫМ.....	260
---	-----

Бейсетаев Р. САРТҚОЖАҰЛЫ ҚАРЖАУБАЙ ТАСҚА ЖАЗЫЛҒАН КӨНЕ ТАРИХ ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ДҮНИЕТАНЫМЫ.....	265
---	-----

Хинаят Бабақұмар ҚАРЖАУБАЙ САРТҚОЖАҰЛЫ ЖӘНЕ МОҢҒОЛИЯДАҒЫ ҚАЗАҚТАРДЫҢ ЭТНОГРАФИЯСЫН ЗЕРТТЕЛУ МӘСЕЛЕСІ.....	276
--	-----

Акеділ Тойшанұлы ҚАРЖАУБАЙ САРТҚОЖАҰЛЫ – ХАЛЫҚ ЕРТЕГІСІН ЖИНАУШЫ.....	282
--	-----

Mukanova Gyulnar Kayrollinovna KAZAKHSTAN NEEDS HIGHLY QUALIFIEDSPECIALISTS IN THE FIELD OF ANTHROPOLOGY.....	286
--	-----

Нұсқабаев Оразбек, Нұсқабаева Гүлназ Оразбекқызы ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ДЕМОГРАФИЯЛЫҚ АҚУАЛ:КЕШЕГІСІ, БҮГІНГІСІ, БОЛАШАҒЫ.....	290
--	-----

Акылбаева И.М. КОНЦЕПТЫ ПОЛИЭТНИЧНОСТИ ТЮРКСКОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ НА ТЕРРИТОРИИ КАЗАХСТАНА.....	301
--	-----

Сүгірова Сабира ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КОМПЬЮТЕРНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ ВУЗА.....	307
---	-----

Б.Көмеков мінбері

IV СЕКЦИЯ

**ОРТАҒАСЫРДАҒЫ ТҮРКІ ТАРИХЫ
THE MIDDLE AGES TURKIC HISTORY**

Ахмет Ташағыл TURK TARİHİNDEKİ YENİ GELİSMELER.....	312
Шадыман Ахметұлы. ҚҰМТӨБЕ ТҮРІКТЕРІ.....	319

Ахмет Б.Ержуласун. ILTERIS KAGAN VE IMPARATORICE WU ZI-TIEN.....	340
Әбдіуақап Қара. КӨШПЕЛІ МӘДЕНИЕТТІҢ СОҢҒЫ ӨКІЛДЕРІ ҚАЗАҚТАРДЫҢ ҮЛГІСІНДЕ КӨНЕ ТҮРКІЛЕРДІҢ МЕМЛЕКЕТ ЖҮЙЕСІНДЕ РУЛАР, БИЛІК ЖӘНЕ ЗАҢ ЖҮЙЕСІ.....	348
Кушкумбаев А.К. «АЛТЫН ОРДА»: ОБ ОДНОМ СИМВОЛЕ ВЛАСТИ В ИМПЕРИИ ДЖУЧИ- ДОВ.....	356
Доғалов А.Н., Досмағанбетов Н.С., Әбенев Е.М. ЖҮСПІ БАЛАСАҒҰННЫҢ ХІ ҒАСЫРДАҒЫ ТҮРКІ ФЕОДАЛДЫҚ ҚОҒАМДАҒЫ ӨНДІРІСТІҢ ДАМУЫНЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ БОЙЫНША КӨЗҚАРАСТАРЫ.....	361
Бахыт Еженханұлы КӨНЕ ҚЫТАЙ-МӘНЖУ КАРАТАЛАРЫ МЕН ЖОЛЖАЗБАЛАРЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ХАНДЫҒЫНА ҚАТЫСТЫ АЛҒАШҚЫ МӘЛІМЕТТЕР.....	375
Жанымхан Ошан «ЦЗЫ ЧЖЫ ТУН ЦЗЯНЬ» КІТАБЫНДАҒЫ МҰҚАН ҚАҒАНҒА ҚАТЫСТЫ МӘЛІМЕТТЕР.....	393
Шамшиденова Ф. СІБІР АУМАҒЫНДАҒЫ ТҮРКІ ТІЛДЕС ХАЛЫҚТАРДЫҢ ОРНАЛАСУ ЖАҒДАЙЫ.....	402
Әуезов Ғ.Ж., Балтабеков Б.Е. КЕТБҰҚА НОЯН: ТАРИХИ ДЕРЕКТЕР ҚАТПАРЫНДА.....	415
Уәлібай Нұрбақыт ҚЫТАЙ ОРДАСЫ МҰРАҒАТТАРЫНДА ЖАЗБАҒА ТҮСКЕН ТҮРКІ ҚАҒАҒДАРЫ ТУРАЛЫ ҚЫСҚАША ШЕЖІРЛІК ТАРИХ.....	421
Доғалов А.Н., Досмағанбетов Н.С., Смаилова Д.О. ЖҮСПІ БАЛАСАҒҰННЫҢ ЕРТЕ ТҮРКІ ҚОҒАМЫНДАҒЫ ТАУАР-АҚША ҚАТЫНАСТАРЫНЫҢ ДАМУ МӘСЕЛЕЛЕРІ БОЙЫНША ЭКОНОМИКАЛЫҚ КӨЗҚАРАСТАРЫ.....	430
Жүнісханов Айдын СЕМЕЙ Өңіріндегі қимақ дәуірі ескерткіштерін зерттеу мәселелері.....	438
Тоқмұрзаева Ақбота Жақсылыққызы ҚАЗАҚ ХАНДЫҒЫНЫҢ СЫРТҚЫ САЯСАТЫН ЗЕРТТЕУДІҢ КЕЙБІР ТЕОРИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ.....	445
Досан Баймолда МҰСТАФА ШОҚАЙ ЖӘНЕ «ПРОМЕТЕЙ» ҚОЗҒАЛЫСЫ.....	458
Каленова Т. С. ТЕНГРИАНСТВО КАК ФЕНОМЕН ДРЕВНЕТЮРКСКОЙ КУЛЬТУРЫ.....	463
Абдрахманова Г.С. ПАМЯТНИК ТЮРКСКОЙ КУЛЬТУРЫ «ДИУАНИ ЛУГАТ АТ-ТЮРК» МАХМУДА КАШГАРИ.....	467

KARAHANLI HAKANLIĞI'NA AİT YENİ BULUNAN DİRHEMLER, FELSLER VE BAKIR-BRONZ ALAŞIMLI SİKKELER

Doç. Dr. Mustafa KALKAN*

Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, Çankırı/Türkiye.

Karahanlılar, Türk tarihinde Orta Asya devlet geleneği içerisinde, İslam medeniyeti ile ilk olarak temas kuran siyasi teşekkül olması sebebiyle farklı bir konuma sahiptir. Türk devlet geleneğini İslam mentalitesi ve sistemiyle kaynaştırmış olması, konargöçer yaşamın devamı şeklinde kabul edilmesine rağmen Karahanlılara, hiçte yerleşik kültürleri aratmayacak zengin bir düzen tesis etme imkânı tanımıştır. Arap askeri ilerleyişinin ardından gelen yeni düzen ve eğitim sistemi zamanla Orta Asya'da oturmuş, ilk dönemlerde Emevî zulmü sebebiyle Göktürkler, Türgeşler ve Karlukların şiddetli karşı koyma Araplarla temasa geçmeme yaklaşımı, yerini daha akıllıca hareket eden Abbasîlerle karışma ve kaynaşma dönemine bırakmıştır.

751 yılında Talas Savaşı'nın akabinde yaşanan gelişmeler ve Tang Hanedanlığı'nın ağır yenilgi alarak bölgeden uzaklaşması (Taşağıl, 2014:31-35) Türklerle Arapların daha rahat bir şekilde yakınlaşmasına ve kültürel teatinin tesisine fırsat tanımıştır. İlk dönemlerden itibaren yerleşik medeniyetlerle temas kurmuş olan ve yılda en az bir iki kez sınır boylarında kurulan pazarlarda ticaret yapan Türklerin mübadele usullerini ya da değerli madenlerle (gümüş, altın ve değerli taşlar) takas sistemini kullandıkları bilinmektedir. Hunlar ve Göktürkler döneminden itibaren şehir devletleri ve Çin ile yapılan ticari faaliyetler, dönemin yıllıkları, general günlükleri, din adamlarının seyahatleri ve seyyah raporlarında zikredilmektedir.

İslam medeniyetinin zirve dönemlerini yaşadığı IX.-XII. yüzyıllar, Türkistan sahası içinde en güzel dönemler olarak kabul edilmektedir. Şaş, Farab, Semerkand, Taraz gibi şehirlerin medeniyet merkezlerine dönüşmeye başladıkları, oluşturulan eğitim sistemi ve İpek Yolu'nun getirdiği ticari zenginlik sayesinde Bağdat'tan sonra İslam medeniyetinin en önemli merkezleri haline geldikleri görülür. Özellikle İpek Yolu üzerinde taşınan yüzün üzerindeki mal çeşidi, geride bıraktığı şehirlere büyük zenginlik kazandırmış bu da mimariye, sanata, ilme dönüşmüş ve yeni medeniyet merkezleri doğmaya başlamıştır (Koçnev, 1975:170-175). Kültürlerin birbirleri ile olan temasları da bu ticari zenginliği tetiklemeye başlayınca Buhara, Semerkand, Farab, İsficab, Merv, Şaş, Taraz, Özgen, Oş ve Harezmi ilmi muhit haline gelmiş, İslam medeniyetinin her yerinden ilim almak, ticaret yapmak ve bu ülkelerde farklı amaçlarla bulunmak üzere bölgeye akın akın göç dalgaları gerçekleşmiştir. Samanilerin zenginliği, toprak sistemi, eğitim yapısı ve bu dönemde Farsçanın etkisi, Arapça'nın din dili olmasının yanı sıra çok sayıda Arap tüccarın oluşturduğu ticari kolonilerin bu şehirlerde bulunması, esir ticaretinin bütün canlılığıyla devamı, Türkistan'ı çekim merkezi haline dönüştürmüştür.

Önemli dini akımların önde gelen isimlerinin bu şehirlerde yaşıyor olması (Yesi), büyük hadisçilerin ve tefsircilerin (Buhara) aynı muhitlerde zikredilmesi, İslam dünyasında Müslümanların gözlerini mezkûr şehirlere çevirmelerine neden olmuş ve medeniyet, Türkistan coğrafyasında en üst noktasına ulaşmıştır. Bu da tabii olarak şehirlerin mimari yapılarının tamamen değişmesine, İslam kültürüne has yeni bir şehircilik anlayışının şekillenmesine, ortak pazarlarda Samani, Abbasi, Altınorda, Gazneli, Harezmi, Karahanlı, Karakitay, Selçuklu sikkelerinin altın (dinar), gümüş (dirhem), bakır-bronz (fels-fülus) olarak kullanımını ve kıymet karşılığının bu devletler tarafından değişim değeri ile birlikte garanti altına alınmasını getirmiştir (Koşev, 2016:356-371; Koşev, 2014:167-171).

* E mail:kalkan12@hotmail.com

Zenginliğin zirve dönemlerine ulaştığı ve İslam kültürünün Türk kültürü ile karışıp kaynaşmaya başladığı bu süreçte, Karahanlılar Yedisu sahası ve Doğu Türkistan olarak (Kuzey Çin'in merkezi Kaşgar olmak üzere) bilinen bölgeye tamamen hâkim olmuşlardır. İlk dönemlerde merkezi hakanlık (kağanlık) olarak bilinen, daha sonra isimlere bağlı olarak Aliler ve Hasaniler şeklinde hâkimiyet bölgelerine ayrılmışlardır. Akabinde Dihkanları, İligleri (İlekleri), Mattileri ve Muhtajidleri hâkimiyet altına alarak, Samanilere ait olan bütün hükümlerlik bölgelerine nüfuz etmeye başlamışlardır.

Karahanlıların Samanilerle olan ortak mücadele süreci içerisinde toprak sistemi, vergi düzeni ve divan teşkilatı ile ilgili konularda etkileşim içinde oldukları, kültürel açıdan birbirlerine kazanımlar edindikleri açıkça görülmektedir. Ticari açıdan Samanilerin kullandıkları ağırlık birimleri, usuller ve değer birimlerinin Karahanlılar tarafından kullanıldığı anlaşılmaktadır çünkü birçok dinar, dirhem ve fels ölçü birimi Samani sikkelerinde görülen ayar ve ölçü birimleri ile aynıdır (Davidoviç, 1954). Hatta ilk dönemlerde darbedilen sikke türlerinde de bu etki açıkça görülmektedir. Vassal statü ile Samanilere ya da Karahanlılara bağlı olan Yerel Dihkanlar (şehir emirleri) ve Anuştiginliler gibi emirliklerin daha sonra bu devletlerden etkilenerek Karahanlı stili ile sikke darbettirdikleri görülmektedir (Koçnev, 2006:16).

İlk dönem Karahanlı sikkelerinde halifenin adı nadiren zikredilmektedir. Bazen her iki tarafta sadece "sultan adı" bazen sadece şehir adı yer almaktadır. Sikkelerin ön tarafında yer alan kalıp ifade لا اله الا الهوحد هلاشر يكله "Lailahailallah vahdehulelaşerikelah" ya da Lailahailallah Muhammeden Resulallah لا اله الا الله محمد رسول الله her zaman aynıdır nadiren sikkenin ön tarafında unvan, yer adı veya farklı ifadeler kullanılır. Sikkenin ön yüzünü çember şeklinde çeviren kısma ise her zaman Arapça ya da Farsça ifadelerle sureler ya da hanın adı, darb yeri, darb tarihi ile birlikte yazılır. Ağırlıklı olarak yazı ile tarihleme yapılmıştır rakam çok nadiren kullanılmıştır.

Karahanlı sikkeleri, dönemin devlet teşkilatını, hiyerarşisini, unvanların özelliklerini, kullanılan lakapların mahiyetlerini ve daha birçok konuyu ayrıntısıyla ortaya koyar (Omorov, 2002:45-48, 100-112). Örneğin; sultan, sultanü'l şark ves'sin, uluğ sultan es'selatin, melikü'l İslam, el melikü'l maşrik ves'sin, emir, melik, mevla emirü'l müminin, dihkan, pehlivan, pehlivanü'l şark, şah, padişah, şahinşah, melikü'l azam, sultan, hakan, han, kan, ilig, tegin, melikşah, sancar, tamgaç (tabgaç, tafgaç), gurhan, kutluk (kutluğ) han, uluğ, çağrı, eğdiş, sevinç, ilig, alp, böri, yinal, sebuk, tonga, tuğrul, tüzün, humar, öge (üge), eke, bars, el, kılıç, subaşı, tarhan, beg, lakaplarda ise el ecel, el adil, el azam, el alim, el celil, el mansur, el muazzam, el müeyyid, el muvaffak, el muzaffer, el mümekkin, es'seyyid gibi isimlerinin önüne gelen ifadeler kullanmışlardır (Koçnev, 2006:23, 28-31).

Ayrıca tamlamalı lakaplarda ise, Alaüd'devle, azadüd'devle, aynüd'devle, bedrüd'devle, bahaüd'devle, burhanüd'devle, celalüd'devle, zeynü'devle, imadüd'devle, kavmüd'devle, kutbüd'devle, muizzüd'devle, muiniüd'devle, müşeyyidüd'devle, nasirüd'devle, nizamüd'devle, nurüd'devle, rüknüd'devle, seyfü'devle, samsamüd'devle, sanaüd'devle, safiüd'devle, sahaüd'devle, sinanüd'devle, siracüd'devle, sultanü'l devle, fahrüd'devle, şemsüd'devle, şerefüd'devle, şihabüd'devle, izzet, veliüd'devle, müeyyidü'l mille, muizü'l mille, nasru'l mille, tacü'l mille, fahrü'l mille, şemsü'l mille, zeyneddin, izzeddin, nasireddin, şemseddin, adudiddin, taceddin, nasirüd'din ved'devle, nasiru'l hak, nasiru'l hak ved'din, nusretü'l hak ved'din, ed'dünya ved'din, alaüd'dünya ved'din, gıyasüd'dünya ved'din, celalülüd'dünya ved'din, imadüd'dünya ved'din, muizüd'dünya ved'din, nasirüd'dünya ved'din, nusretüd'dünya ved'din, rüknüd'dünya ved'din, tacüd'dünya ved'din, hüsamüd'dünya ved'din, şemsüd'dünya ved'din, izzü'l ümme, kahfü'l müslimin, şerefü'l İslam, şemsü'l maali, şemsü'l mülk, zahirüd'dava, müeyyidü'l adil, muvaffak'ül adil, nasir emirü'l müminin, safi emirü'l müminin, seyf halifetullah, veli halifetullah, safi veli halifetullah, sahibu'l ceys, gazi, el hassa, el muzaffer gibi lakaplar kullanılmıştır (Koçnev, 2006:26-27).

Karahanlı arkaik dönemi olarak kabul edilen süreçte ise kullanılan unvanlar, Türk isim verme ve devlet geleneğinin en tipik şeklini taşımaktadırlar, Alp Kutluk Tonga Bilge Türk Tuğrul Kara Hakan, Alp Kutluk Tonga Bilge Aslan Hakan gibi isimler bu örnekler arasındadır (Klyaştorıny 1986:218).Uygur Devleti döneminde kullanılan unvanların belirgin bir şekilde tesiri görülmektedir. Zamanla bu unvanlar yerini, Farsça ve Arapça tamlamalardan oluşan unvan, lakap ve nisbelere (el bazaar-tüccar, el müezzın-hafız, sarraf-altın taciri, saig- kuyumcu, el haccac, el ayyar gibi) bırakacaktır (Koçnev, 2006:22).

Araştırmamızın en önemli noktası, dünyaca ünlü Nümizmat Prof. Dr. Boris Koçnev'in bugüne kadar yayınlamamış olduğu Karahanlı sikkelerinin tespitini yapmak ve sınıflandırmasını sıralamaktır. Nümizmat Prof. Dr. B. Koçnev (1940-2002), Karahanlı sikkeleri üzerine çalışma yapmış olan dünyadaki en önemli otorite olarak kabul edilmektedir. Koçnev'in yayınlanmış 150'den fazla makale, bir kitap ve birkaç da kitap bölümü mevcuttur. Hayatını Karahanlı sikkelerine vakfeden bu değerli akademisyen ve nümizmatın çalışmaları sayesinde, Karahanlı Hakanlığı'nda han-hakanların tahta çıkış tarihleri-süreleri (Koçnev, 1980:147-149), unvanlar, şehirlerin buldukları yerler, isim-lakap verme gelenekleri ve diğer birçok problem çözülmüştür. B. Koçnev, kanser hastalığı ile mücadele ederken son nefesini verene kadar kitabını bitirmek için bütün gücünü harcamış ve ölmeden önce "Karahanlı Kağanlığı'nın Nümizmatik Tarihi"ni tamamlamayı başarmıştır. Otuz yıldan uzun süre arkeolojik kazılarda yer alarak, bulunan Karahanlı sikkeleri üzerine çalışmıştır, araştırmamızın amacı onun ölümünden sonra B. Koçnev'in listesinde yer almayan bazı sikkeleri, bu listeye dahil etmek ve alana katkı sağlamaktır.

Karahanlı Hakanlığı (940-1040)

Karahanlılar tarafından Maverâünnahir, Yedisu ve Doğu Türkistan sahası tam olarak hâkimiyet altına alındıktan sonra, ülke içinde sistem oturtulmaya ve yönetim şekli yapılandırılmaya çalışılmıştır. İlk dönemlerde ekonomik güce dayalı olarak ağırlıklı gümüş sikkeler (dirhemler) darbedilmiştir, bazı bölgelerde ise (darb şehrine göre değişiklik sergilemektedir) bakır (fels-fülus) sikkeler tedavülde kullanılmaya başlanmıştır. Sikkelerin darbında kullanılan gümüş ayarı oldukça yüksektir ve 925 ayar gümüş kalitesine denk gelmektedir. Bazı dönemlerde gümüş krizinin olduğu süreç içinde ise sikkeler, 825 ve 725 ayar gümüş kalitesinde darb edilmiş, daha kötü dönemlerde ise bakır üzerine kalın gümüş kaplama yapılmak suretiyle piyasada paranın değeri korunmaya çalışılmıştır.

Karahanlı hakanlarına ait sıralama V. V. Grigoryev, V. V. Bartold, R. Vasmer, O. Pritsak, B. Koçnev, R. Genç, Ö. Karayev, A. K. Markov, M. E. Masson, V. N. Nastiç, M. N. Fedorov, E. A. Davudoviç, V. G. Koşevsar gibi otoriteler esas alınarak hazırlanmıştır (Genç, 2002:4-17).

İlk Karahanlı hakanı Kül Bilge Han'dır ve onun oğulları Bazir ve Oğulçak Han olarak bilinir. Bazir'in oğulları Abdulkerim'dir onun oğulları ise Musa ve Süleyman'dır. Musa'nın oğlu Ali, Süleyman'ın oğlu ise Hasan'dır ve Karahanlılar bu kollardan dağılmış ve büyümüşlerdir. Öncelikle **Aliler** olarak bilinen kol, daha sonra ise **Hasaniler** şeklinde B. Koçnev tarafından yapılan tasnife göre kısaca açıklamak suretiyle, aşağıda tasnifi yapılan sikkelerin genel anlamda dönemlerinin tespiti tamamlanacaktır. **Aliler** olarak bilinen kol Ali bin Musa'dır ve onun oğulları Ahmed (H. 388-405/405-408), Nasr, Ebu Salih, Mansur (H. 405-415) ve Muhammed adlı oğullarıyla başlamış, daha sonra Muhammed, İbrahim (H. 431-460), Ali, İsa, Yusuf, Hüseyin, Ahmed ile devam etmiş, onların oğulları Abbas, Şuays (H. 460-461), Nasr (H. 460-472), Davud, Hıdır (H. 472-479), Muhammed (H. 482-483), Ebul Mümin yönetime gelmiştir (Fedorov, 1974:158-176). Onların yerine oğulları Muhammed, Süleyman (H. 490), Ahmed (H. 479-482/485-488), Mesud (H. 488-490) ve Ali geçmiştir. Bunların oğulları ise Muhammed (H. 495-524), Mahmud (H. 490-492) ve Hasan'dır (H. 524-526). Sonraki yönetici kuşak ise Kemaleddin, Mahmud (H. 526-536), Ahmed, İbrahim (H. 536-551), Nasr, Hüseyin (H. 551), Ali (H. 552-556), Mesud (H. 556-561/562-566) ve Süleyman'dır. Bir sonraki yönetici

hanedan mensupları ise Muhammed, Mahmud (H. 551-552), Abdulhaluk (H. 574), İbrahim (H. 551 ? -574/574-599), Nasr, Muhammed (H. 566-574), Nasr (H. 574) ve Arslan Han'dır. Son kuşağın hanedan mensupları arasında ise Hasan (H. 574-607), Osman (H. 599-609), Ahmed (H. 574-607 ?), Mahmud ve Muhammed vardır, bunların sonuncuları ise Mahmud (H. 607-608), Muhammed, Uluğ Tuğrul Han ve Kutluğ Togan Han'dır (Koçnev, 2006:272).

Hasanîler olarak bilinen kolun temsilcisi Harun/Hasan bin Süleyman'dır, onun oğulları Muhammed (H. 415-440/416-418/429-440), Ahmed, Yusuf (H. 388-416/416-423), Süleyman (H. 425-429), Ali (423-426), Hüseyin ve Bekir'dir. Onların oğulları İsrafil, Ahmed, Süleyman (H. 423-431/431-447), Muhammed (H. 426-431/431-447/447-449), Yusuf ve Harun'dur. Bunların kolları olan oğulları ise Eyüb, Yusuf (H. 454), Yakub, Hasan (H. 454), İbrahim (H.449-454) ve Hüseyin'dir. Sondan bir önceki kuşağı Yusuf, Memun, Harun, Mahmud Kaşgari'dir ve bunlardan sadece ikisinin kolu Ömer'in oğlu Cebrail (H. 1102-1105) ve İbrahim'in oğulları (Muhammed) ve torunları Yusuf (H. 574-601) ile Muhammed'in (H. 607) kolu devam ettirilebilmiş daha sonra da hanedan sona ermiştir (Koçnev, 2006:273).

Genel özellikleri itibariyle bu dönemde Arapça, Farsça, Türkçe unvan ve lakaplar kullanılmıştır. Bu dillerin yanı sıra bazı Karahanlı sikkelerinde Uygurca isim ve unvanlar da mevcuttur. Aynı zamanda sikkelerin İslami geleneğe pek uymasa da üzerlerinde yer alan kılıç, hançer, yay, ok, balta ve mızrak gibi silah resimlerini taşıdığı da görülmektedir (Koçnev, 2006:57). Aynı zamanda kuş, kartal, aslan, kaplan, pars, fil, tavşan, tavuk, balık, geyik gibi hayvan figürlerinin de yer aldığı sikkeler bulunmaktadır. Bu uygulamalar, İslami geleneğin, konargöçer kültür içinde kabul edildiğini ama tam anlamıyla yerleşik kültürlerde görülen bazı özelliklerin benimsenemediğinin en belirgin örnekleridir. Karahanlı döneminin en çok dikkat çeken diğer bir özelliği de aynı sikke üzerinde iki hanın ya da üç hanın adının yer almasıdır (Koçnev, 2006:71-72). Karahanlı sikkeleri kendine has özellikler taşısa da Samani sikkelerine has bazı özellikleri XI. yüzyıla kadar devam ettirmiştir. Karahanlıların ilk sikkesi Satuk Buğra Han'a ait olarak bilinendir, bu örnek kufi hatlıdır ve Çin sikkeleri tipindedir. Karahanlılar, ilk dönemlerde halifeden izin almadan çeşitli unvanlar kullanıyor ve sikkelerin üzerinde halifenin adını zikretmiyorlardı (Koçnev, 2006:150).

Ç.: 24 mm, A.: 6.6815 gr. 500-750 \$ RRR.

İlk (Proto tip) Karahanlı sikkesi. Melik ملك Aram, Azar, Uzar ? آرام Yinal بنال Qaraj, okunuşu dışında **Çigu (Chig) Cigi جیگی جیگوز (Çigil ?)** ya da eski Wusun başkenti **Çigu**'yu yani paranın darbedildiği yeri ifade ediyor olabilir. Bu şehir, bugün Issık Köl'ün altında kalmıştır. Su altı arkeolojisi için zengin buluntulara sahip olduğu Prof. Dr. V. M. Ploskih tarafından özellikle vurgulanmaktadır.

Sikkelerde görülen en belirgin özelliklerden biri büyük hanların kullandıkları unvanın Aslan daha sonraki önem derecesine sahip olan unvanın ise Buğra olduğudur. Hiyerarşi dereceleri gösteren diğer isimler ise sırasıyla Aslan İlig, Buğra Tegin, Yinal Tegin, Yenge Tegin gibi unvanlardır. Bunlardan daha aşağıda olanlar ise Alp Tegin, Atım Tegin, Togan Tegin, Tuğrul Tegin, Uluğ Tegin, Humar Tegin, Çağrı Tegin, Aka-Öge, Subaşı Öge, Tonga Öge, El Öge, Tarhan, Beg ve diğerleridir. (Koçnev, 2006:245). Bu kağanlığın yönetim anlayışının en önemli özelliklerinden biri de, hâkimiyetin sadece babadan oğula değil, kardeşten kardeşe geçiyor olması ve birinci kuşağı teşkil eden yaşlılar ölmeden yeni neslin tahta geçmemesidir (Koçnev, 2006:250).

Zeno: ?

لاالهالا هوحد هلاشريكه

Ç.: 25.5 mm, A.: 2.8618 gr. 50-70 \$ RR.

Fergana bölgesine ait, çok erken dönemlerde darbedilmiş Karahanlı melikine ya da vassal melikler tarafından bu devlet adına kesilen felslerden biri olma ihtimali mevcuttur (Koçnev, 1989:255-267). Günümüze kadar örneği herhangi bir yerde tespit edilememiştir, Karahanlı sikkeleri üzerine otorite olarak kabul edilen Nümizmat Vadim Koşhevar, böyle bir sikke ile karşılaşmadığını ifade etmektedir.

Togan Han Ahmed bin Ali (H. 388-406/408/M. 998-1016/1018)

Zeno: 44171/55787

لاالهالا هوحد هلاشريكه خان ايليك الجليل

Han İlig-İleg el Celil.

Ç.: 26.5 mm, A.: 2.5288 gr. 100-150 \$ RR.

Karahanlı Hakanlığı (940-1040)

Han / İlig el Celil, Fergana, Hicri 386-389 ?. Sikke bakırdır (AE) ve Koçnev'in listesinde yer almamaktadır. Togan Han Ahmed ibn Ali (388-406/408/998-1016/1018) yılları arasında hüküm sürmüştür.

Togan Han Ahmed bin Ali (H. 388-406/408/M. 998-1016/1018)

Zeno: 65395

لاالهالا هوحد هلاشريكه خان ايليك الجليل

Han İlig-İleg el Celil.

Ç.: 26.3 mm, A.: 2.1754 gr. 75-100 \$ RR.

Karahanlı Hakanlığı (940-1040)

Han / İlig el Celil, Fergana, Hicri 386-389 ?. Sikke bakırdır (AE) ve Koçnev'in listesinde yer almamaktadır. Togan Han Ahmed ibn Ali (388-406/408/998-1016/1018) yılları arasında hüküm sürmüştür.

Togan Han Ahmed bin Ali (H. 388-406/408/M.998-1016/1018)

Zeno: 46883

لالهالهالاهوحدهلاشريكه خان ايليك الجليل

Han İlig-İleg el Celil.

Ç.: 26 mm, A.: 2.6919 gr. 100-125 \$ RR.

Karahanlı Hakanlığı (940-1040)

Han / İlig el Celil, Fergana, Hicri 389 ?. Sikke bakırdır (AE) ve Koçnev'in listesinde yer almamaktadır. Togan Han Ahmed ibn Ali (388- 406/408/998-1016/1018) yılları arasında hüküm sürmüştür.

Togan Han Ahmed bin Ali (H. 388-406/408/M. 998-1016/1018)

Zeno: 55801/91104

لالهالهالاهوحدهلاشريكه خان ايليك الجليل

Han İlig-İleg el Celil.

Ç.: 26.5 mm, A.: 2.0445 gr.

Karahanlı Hakanlığı (940-1040)

Han / İlig el celil, Fergana, Hicri 388 ?. Sikke bakırdır (AE) ve Koçnev'in listesinde yer almamaktadır. Togan Han Ahmed ibn Ali (388-406/408/998-1016/1018) yılları arasında hüküm sürmüştür.

Togan Han Ahmed bin Ali (H. 388-406/408/M. 998-1016/1018)

Zeno: 50422/112013

لالهالهالاهوحدهلاشريكه الامير الجليل نصر بن على مولى الخ نصر بن على ابى سعيد بكر بن الحسن

el Emir el Celil Nasr bin Ali mevli elh Nasr bin Ali Ebi Said Bekr bin el Hasan.

Ç.: 27.8 mm, A.: 1.9727 gr. 100-150 \$ RR. Karahanlı Hakanlığı (940-1040)

Nasr bin Ali, Fergana, Hicri 395 ?. Koçnev 1995: 211, Nu. 120. Bu yıla ait örnek, Koçnev'in listesinde yer almamaktadır. Çatkal Vadisi'nde bulunmuştur. Togan Han Ahmed ibn Ali (388-406/408/998-1016/1018) yılları arasında hüküm sürmüştür.

Togan Han Ahmed bin Ali (H. 388-406/408/M. 998-1016/1018)

Zeno: 50357/76634

لالهالهالاهوحد هلاشريكه الامير نصر بن عل مولى الخ نظام الدولة المظفر طنغا تكين بادشاى

el Emir Nasr bin Ali mevli elh nizamü'ddevle el muzaffer Tonga Tegin Badşa (Padişah).

Ç.: 27 mm, A.: 2.4919 gr. 1000-1500 \$ RRRR.

Karahanlı Hakanlığı (940-1040)

İlig, Nasr bin Ali, Padşa, Fergana, Hicri 401. Koçnev 1995: 221, Nu. 261. Yandaki sikkeye benzeyen fakat "İlig" ünvanının olmadığı diğer yüz ve kıtaları içine alan yüzdeki "koçbaşı" işareti elimizdeki sikkeyi diğerlerinden ayırmaktadır. Togan Han Ahmed ibn Ali (388-406/408/998-1016/ 1018) yılları arasında hüküm sürmüştür.

Togan Han Ahmed bin Ali (H. 388-406/408/M. 998-1016/1018)

Zeno: 17425/17401

لالهالهالاهوحد هلاشريكه الامير نصر بن على مولى الخ المويد العادل ايلك العادل

el Emir Nasr bin Ali mevli elh / el muidu'l adl İlig adl.

Ç.: 27.5 mm, A.: 3.3814 gr. 1000-1500 \$ RRR.

Karahanlı Hakanlığı (940-1040)

İlek Nasr bin Ali, Fergana, Hicri 397. Koçnev 1995.215, Nu. 177. Koçnev'in listesinde yer alan yukarıdaki sikkeden, solda yer alan büyük sikke unvan ve stil yönüyle farklıdır. Togan Han Ahmed ibn Ali (388-406/408/998-1016/ 1018) yılları arasında hüküm sürmüştür.

Togan Han Ahmed bin Ali (H. 388-406/408/M. 998-1016/1018)

Zeno: 81294/16025

لالهالهالاهوحد هلاشريكه ايلك ال امير نصر بن على مولى امير المؤمنين

Ç.: 26 mm, A.: 2.5207 gr. 75-100 \$ RR.

Karahanlı Hakanlığı (940-1040)

İlig / el emir Nasr bin Ali mevla emirü'l müminin, Fergana, Hicri (403'den önce). Koçnev'de Nu 61'de yer alan sikke Kuba darblıdır ama bu sikke, Koçnev'in listesinde yer almamaktadır.

Togan Han Ahmed ibn Ali (388-406/408/998-1016/ 1018) yılları arasında hüküm sürmüştür.

Togan Han Ahmed bin Ali (H. 388-406/408/M. 998-1016/1018)

Zeno: 45382

لاالهالاوهودهلاشريكه العادل أيلك نصر بن على

Ç.: 28.4 mm, A.: 3.0592 gr. 75-100 \$ RRR.

Karahanlı Hakanlığı (940-1040)

İlig Nasr bin Ali, Fergana, Hicri 395. Sikke bakırdır (AE) ve Koçnev'in listesinde yer almamaktadır. Karabalta yakınlarındaki Şiştübe bölgesinde bulunmuştur. Togan Han Ahmed ibn Ali (388-406/408/998-1016/ 1018) yılları arasında hüküm sürmüştür.

Togan Han Ahmed bin Ali (H. 388-406/408/M. 998-1016/1018)

Zeno: 45382/15893

لاالهالاوهودهلاشريكه الملك العادل ايلك نصر بن على

Ç.: 27.5 mm, A.: 2.3022 gr. 100-150 \$ RRR.

Karahanlı Hakanlığı (940-1040)

İlig, Nasr bin Ali, Fergana, Hicri 395. Sikke bakırdır (AE) ve Koçnev'in listesinde yer almamaktadır. Şiştübe (Şištepe), Karabalta bölgesinde bulunmuştur. Togan Han Ahmed ibn Ali (388-406/408/998-1016/ 1018) yılları arasında hüküm sürmüştür.

Togan Han Ahmed bin Ali (H. 388-406/408/M. 998-1016/1018)

Zeno: ?

لاالهالاوهودهلاشريكه

الامير الاجل السيد ابو المظفر ملك مولى امير المومنين ملك الملك المظفر بغرا قرا خاقان جلال الدولة طنغا تكين

el Emir el ecel el seyyid ebu'l muzaffer melik mevli emiru'l müminin meliku'l mülk el muzaffer Buğra Kara Hakan celalü'ddünya Tonga Tegin.

Ç.: 27 mm, A.: 2.8989 gr. 300-350 \$ RRRR.

Karahanlı Hakanlığı (940-1040)

Koçnev'in listesinde yer almamaktadır. Togan Han Ahmed bin Ali, Fergana, Hicri 387. Benzer bir sikke Koçnev'de Nu 52'de mevcuttur. Sikke nadir bir örnektir ve darb hatasıdır. İlig unvanının darbi unutulmuştur. Togan Han Ahmed ibn Ali (388-406/408/998-1016/ 1018) yılları arasında hüküm sürmüştür.

Togan Han Ahmed bin Ali (H. 388-406/408/M. 998-1016/1018)

Zeno: 126565/41288

لاالهالاوهودهلاشريكه تكين الجليل نصر بن على

Ç.: 27 mm, A.: 3.0204 gr. 75-100 \$ RR.

Karahanlı Hakanlığı (940-1040)

Tegin el celil Nasr bin Ali, darb yeri ve tarihi yoktur, ön yüzünde ok ve yay mevcuttur. Sikke bakırdır (AE) ve Koçnev'in listesinde yer almamaktadır. www.zeno.ru'da Kuba/Özgen, Hicri 387 tarihli örneğiyle mevcuttur. Çatkal Vadisi'nde bulunmuştur. Togan Han Ahmed ibn Ali (388-406/408/998-1016/ 1018) yılları arasında hüküm sürmüştür.

Kara Hakan Ahmed bin Ali Şahin ?, (H. 389/M. 998-999).

Zeno: 123348/15400

لاالهالاوهودهلاشريكه قرا خاقان احمد بن على شاهين نصرالحق سيف الدولة

Ç.: 26.2 mm, A.: 4.9963 gr. 150-200 \$ RR.

Karahanlı Hakanlığı (940-1040)

Kara Hakan Ahmed bin Ali Şahin?, Kuzordu, Hicri 389 (998-999). Sikke bakırdır (AE) ve Koçnev'in listesinde yer almamaktadır.

Arslan Han Mansur bin Ali (405/6-415/1016-1024/5)

Zeno: 14300

لاالهالاوهودهلاشريكه ارسلان خان منصور بن على

Ç.: 24.5 mm, A.: 3.3214 gr. 150-200 \$ RR.

Karahanlı Hakanlığı (940-1040)

Adüd'devle (İmadüd'devle) Çağrı Tegin/ Mansur bin Ali, Tünket, Hicri 41X-416. Sikke gümüştür (AR) ve Koçnev'in listesinde bulunmamaktadır. Arslan Han Mansur bin Ali (405/6-415/1016-1024/5) yılları arasında hüküm sürmüştür.

Arslan Han Mansur bin Ali (H. 405/6-414/5/M. 1016-1025)

Zeno: ?

لالهالالهوحدهلاشريكه الملكاراسلان قرا حاقان الدولة منصور بن على

Ç.: 25.3 mm, A.: 3.9081 gr.

Karahanlı Hakanlığı (940-1040)

el Melik/Arslan Hakan/ed'devle Mansur bin Ali, darb yeri okunamıyor. Darb tarihi tahmini olarak Hicri 415 ? yıllarıdır. Sikke gümüş (AR) olarak darbedilmiştir. Arslan Han Mansur bin Ali (405/6-414/5/1016-1025) yılları arasında hüküm sürmüştür.

Arslan Han Mansur bin Ali (H. 405/6-414/5/M. 1016-1025)

Zeno: 94888/126569/75705/55725

لالهالالهوحدهلاشريكه الامير الجليل محمد بن على مولى الخ ارسلان خان المير السيد عين الدولة محمد بن نصر

el Emir el Celil Muhammed bin Ali mevli elh / Arslan Han / el emir el seyyid aynü'ddevle Muhammed bin Nasr.

Ç.: 23.8 mm, A.: 2.0234 gr. 100-150 \$ RR.

Karahanlı Hakanlığı (940-1040)

Arslan Han Mansur bin Ali (Muhammed bin Nasr), Ahsikend, Hicri 411. Koçnev 1995: 244, Nu. 569. Bu tarihi taşıyan örnek, Koçnev'in listesinde yer almamaktadır. Mevcut sikke, bugünkü Kırgızistan sınırları içinde yer alan Celalabad şehrinde bulunmuştur. Arslan Han Mansur bin Ali (405/6-415/1016-1024/5) yılları arasında hüküm sürmüştür.

Tonga Han Muhammed bin Hasan/Harun (415-416/8/1025-1026/28)

Zeno: ?

لالهالالهوحدهلاشريكه طنغا خان عين ابول حسن على بن بغرا خان

Tonga Han / Ayn / Ebul Hasan Ali bin Buğra Han.

Ç.: 25 mm, A.: 3.0415 gr. 200-250 \$ RRR.

Karahanlı Hakanlığı (940-1040)

Tonga Han / Ayn / Ebul Hasan Ali bin Buğra Han, Özgen, Hicri 41X (~ 415). Sikke bakırdır

(AE) ve Koçnev'in listesinde yer almamaktadır. Togan Han Muhammed bin Hasan/Harun (415-416/8/1025-1026/28) yılları arasında hüküm sürmüştür.

Karahanlılara ait sikkelerin darbedildiği şehirler sırasıyla Adahkat (Taraz'ın kuzeyinde), Ahsiket, Huşikat (Ahsi), Balasagun, Belh, Benaket, Barsgan, Binkat (Benakat), Buduhkat (İsficab eyaletinde), Buhara, Vankat (Fergana şehri), Vahş (Toharistan'ın kuzeyi), Gannadj (Şaş şehri), Dabusiya, Dahkat (İlak şehri), Zamin (Usruşana şehri), İlak, İsficab, İştihan, Yarkand, Karmina, Kasan, Kaşgar, Kiş, Kuba, Kuz Ordu, Kutlug Ordu, Hutlug Ordu, Kuşani, Medinetü'l Beyza, Medinetü'l Mahfuza, Merginan, Nevkat, Nişabur, Ordu, Farab (Orta Sırderya bölgesindedir ve başkenti Otrar'dır), Riştan, Saganian (Çaganian), Semerkand, Sogd, Taraz, Tirmiz (Amuderya şehri), Tunkat, Özgen, Usruşana-Ustruşana-Suruşana), Uç (Uş, Doğu Türkistan bölgesinde Üç Turfan), Fergana, Harat (Herat), Haraşkat (Haraçkat, Şaş şehri), Hukand (Fergana), Haftdih, Hudjand, Humrak (İlak şehri), Huttalan, Çinançikat, Çunkat (Fergana şehri), Şayarkand, Selci, Şaş, El Ordu, Dih, Kand, Kat, Parak...isimlidir. Koçnev uzun yıllar süren araştırmaların sonucunda sikkelerin darbedildiği şehirlerin isimlerini tespit etmiştir (Koçnev, 2006:44-45; Koçnev, 1995:203-261).

Doğu Karahanlılar (H. 433, M. 1042'den XIII. yüzyıl)

Ülkenin akrabalar arasındaki paylaşımından sonra Hodjan, Doğu Karahanlı sınırlarına dahil edilmiştir. İbnü'l Fuvati'nin ifadelerine göre Usruşana ve Fergana'nın da bir bölümü bu hanlığın sınırları içinde kalmıştır (Koçnev, 2006:195-199, 205). Arslan Han İbrahim'e ait olan sikkeler, Hodjand, Kuba ve Merginan'da da darbedilmiştir (H. 431, 441-444), bu dönemde Barsgan (Kuz Ordu), bazı dönemlerde Çuy Vadisi'nin tamamı, Taraz ve Uç şehri başta olmak üzere Maveraiünehir'de Tunkat, Kuba, Merginan daha sonra ise Kaşgar, Doğu Karahanlıların sınırları dahilinde kabul edilmektedir. Doğu Karahanlılar, Ahsikend, Kasan, Dahkend, Taraz, Selci, Şaş, Hodjend, İsficab, Tünkend, Merginan, Kuz Ordu, Özgend, Kuba, Barsgan, Uç, Çinancikend, Gannadj, Farab ve Kaşgar şehirlerinde sikke darbettirmişlerdir (Koçnev, 1997:276-289). Doğu Karahanlıların yönetiminde bulunmuş olan Han ve Hakanların listesi sikkelerin hangi döneme ve kaçınıcı hana ait olduğunun anlaşılması açısından aşağıda verilmiştir.

1. Arslan Han Süleyman bin Yusuf bin Harun (H. 431-447/M. 1040—1056)
2. Buğra Han Muhammed bin Yusuf bin Harun (H. 447-449/M. 1056—1058)
3. Arslan Han İbrahim bin Muhammed bin Yusuf (H. 449-454/M. 1058—1062)
4. Arslan Kara Hakan Abdulhaluk (Batı Karahalıların Vassalı) (H. 454-455/M. 1062-1063)
5. Tuğrul Kara Hakan Yusuf bin Süleyman bin Yusuf (H. 454-470(H. 455-471)/M. 1062-1078(M. 1063-1079)
6. Tuğrul Kara Hakan Ömer bin Yusuf bin Süleyman (H. 471-473/M. 1078—1081)
7. Tabgaç Buğra Han Hasan (Harun) bin Süleyman bin Yusuf (H. 473-483(484)/M. 1080-1091(1092)
8. Tabgaç Han Cebrail bin Ömer Yusuf (H. 483(484)-495/M. 1091-1102)
9. Arslan Han Ahmed bin Hasan bin Süleyman (H. 496/M. 1102)
10. Tabgaç Han İbrahim bin Ahmed bin Hasan (Kaşgar darblı sikkeler mevcuttur) (H. 487-512/M. 1094-1118)
11. Arslan Han Muhammed bin İbrahim bin Ahmed (Kaşgar darblı sikkeler mevcuttur) (H. 555-566/M.1160-1170 ve H. 566-575/M. 1170-1180)
12. Arslan Han Yusuf bin Muhammed bin İbrahim (Kaşgar darblı sikkeler mevcuttur) H. 574/M. 1180 - H. 601/M. 1205)
13. Muhammed bin Yusuf bin Muhammed (H. 607/M. 1210-1211).

B. Koçnev'in sıralamasına göre ise Doğu Karahanlı hakanları şöyledir: 1. Süleyman bin Yusuf bin Harun, 2. Muhammed (Cebrail) bin Yusuf bin Harun, 3.Hüseyin bin Muhammed bin Yusuf, 4. İbrahim bin Muhammed bin Yusuf, 5. Ahmed bin Muhammed bin Hasan, 6. Eyüb bin Süleyman bin Yusuf, 7. Yusuf bin Süleyman bin Yusuf, 8. Ömer bin Yusuf bin Süleyman, 9. Hasan bin Süleyman

bin Yusuf, 10. İbrahim bin Ahmed bin Hasan bin Süleyman, 11. Cebrail bin Ömer bin Yusuf, 12. Muhammed bin İbrahim, 13. Yusuf bin Muhammed (Koçnev, 2006:145-147).

Arslan Han Süleyman bin Yusuf (H. 423-431/447/M. 1031-1040)

Zeno:

لاالهالاالهوحدهلاشريكهالامير الاجل السيد ابو المظفر ملك مولى امير المؤمنين الملك ارسلان قرا حاقان

el-Emiru'l ecellüs' seyyid Ebu'l Muzaffer meliku mevla emiru'l mü'minîn. Arslan Kara Hakan.

Ç.: 21.8 mm, A.: 6.5456 gr. 75-100 \$ RR.

Doğu Karahanlılar (H. 431, M. 1040'dan XIII. yüzyılın başlarına kadar hüküm sürmüşlerdir) el Melik / Arslan Kara Hakan / (Süleyman bin Yusuf), darb yeri ve tarihi belli değildir fakat Fergana Vadisi'nde darbedilmiştir, Hicri 444-447 yıllarına ait bir sikke olmalıdır. Arslan Han Süleyman bin Yusuf (423-431/447/1031-1040) yılları arasında hüküm sürmüştür.

Buğra Han Muhammed bin Yusuf bin Harun (H. 447-449/M. 1056-1058)

Zeno: 87374/45172

لاالهالاالهوحدهلاشريكهالامير الاجل السيد ابو المظفر ملك مولى امير المؤمنين ارسلان ايلك ملك المشرق

el-Emiru'l ecellü's seyyid Ebu'l Muzaffer meliku mevla emiru'l mü'minîn.Arslan İlek malik el maşrik.

Ç.: 20.5 mm, A.: 3.4758 gr. 50-75 \$ R.

Doğu Karahanlılar (H. 431, M. 1040'dan XIII. yüzyılın başlarına kadar hüküm sürmüşlerdir) Celalü'd devle Tonga Tegin / el Melik / el Muzaffer Buğra Kara Ha/kan (Muhammed bin Yusuf), darb yeri ve tarihi belli değildir. Buğra Han Muhammed bin Yusuf bin Harun (447-449/1056-1058) yılları arasında hüküm sürmüştür.

Buğra Han Muhammed bin Yusuf bin Harun (H. 447-449/M. 1056-1058)

Zeno: ?

لاالهالاالهوحدهلاشريكهالامير الاجل السيد ابو المظفر ملك مولى امير المؤمنين ارسلان ايلك ملك المشرق

el-Emiru'l ecellü's seyyid Ebu'l Muzaffer meliku mevla emiru'l mü'minîn.Arslan İlek malik el maşrik.

Ç.: 20.1 mm, A.: 3.7668 gr.

Doğu Karahanlılar (H. 431, M. 1040'dan XIII. yüzyılın başlarına kadar hüküm sürmüşlerdir)
جلال الدولة طنغا تكين الملك المظفر بغرا قرا خاقان Celalü'd devle Tonga Tegin / el Melik / el Muzaffer Buğra
Kara Hakan (Muhammed bin Yusuf), darb yeri ve tarihi belli değildir. Buğra Han Muhammed
bin Yusuf bin Harun (447-449/1056-1058) yılları arasında hüküm sürmüştür.

Arslan Tegin Eyüb bin Süleyman, Kuzordu, (H. 45X-457/M. 1065).

Zeno: 18763

لالهالهالاهوحد هلاشريكه برهانلدولة ارسلان تكين ايوب بنسليمان

Burhanü'd devle / Arslan Tegin Eyüb bin Süleyman.

Ç.: 25.3 mm, A.: 3.6696 gr.

Doğu Karahanlılar (H. 431, M. 1040'dan XIII. yüzyılın başlarına kadar hüküm sürmüşlerdir)
Burhanü'd devle / Arslan Tegin Eyüb bin Süleyman, Kuzordu, Hicri 45X-457. Sikke gümüştür-
gümüş kaplamadır (AR) ve Koçnev'in listesinde mevcut değildir.

Tuğrul Kara Han Yusuf bin Süleyman (H. 454-470(455-471)/M. 1062-1078(1063-1079)

Zeno: ?

لالهالهالاهوحد هلاشريكه

ارسلان تكين برهان الدولة ارسلان تكين يوسف بن برهان الدولة بن أيوبطغرول قرا خان يوسف بنسليمان

Ç.: 23.5 mm, A.: 4.4384 gr. 250-300 \$ RRR.

Doğu Karahanlılar (H. 431, M. 1040'dan XIII. yüzyılın başlarına kadar hüküm sürmüşlerdir)
Arslan Tegin / Burhanü'd devle / Arslan Tegin Yusuf bin burhanü'd devle (bin Eyüb) / Tuğrul
Kara Han (Yusuf bin Süleyman), Kuzordu, Hicri 460-461. Sikke gümüşdür (AR) ve Koçnev'in
listesinde yer almamaktadır. Tuğrul Kara Han Yusuf bin Süleyman (454-470(455-471)/1062-
1078(1063-1079) yılları arasında hüküm sürmüştür.

Tuğrul Kara Han Yusuf bin Süleyman (H. 454-470(455-471)/M. 1062-1078(1063-1079)

Zeno: ?

لالهالهالاهوحد هلاشريكه

ارسلان تكين برهان الدولة ارسلان تكين يوسف بن برهان الدولة بن أيوبطغرول قرا خان يوسف بنسليمان

Ç.: 23 mm, A.: 3.0349 gr 250-300 \$ RRR.

Doğu Karahanlılar (H. 431, M. 1040'dan XIII. yüzyılın başlarına kadar hüküm sürmüşlerdir)

Arslan Tegin / Burhanü'd devle / Yusuf bin / Arslan Tegin Burhanü'd devle (bin Eyüb) / Tuğrul Kara Han (Yusuf bin Süleyman), Kuzordu, Hicri 461-467. Sikke gümüştür (AR) ve Koçnev'in listesinde yer almamaktadır. Tuğrul Kara Han Yusuf bin Süleyman (454-470(455-471)/1062-1078(1063-1079)yılları arasında hüküm sürmüştür.

Tuğrul Kadir Han

Zeno: ?

لاالهالاالهوحد هلاشريكه

Ç.: 26 mm, A.: 4.3079 gr.100-150\$ RRR

Tuğrul Kadir Han, XII. yüzyıla tarihlenmektedir. Karahanlı hakanlarından hangi Kadir Han'a ait olduğu tespit edilememiştir (Koçnev, 1988:57-67).

Süleyman Tabgaç Han, (H. 574/1179)

Zeno: ?

لاالهالاالهوحد هلاشريكه

Ç.: 24 mm, A.:3.8399 gr. 200-250 \$ RRR.

Doğu Karahanlılar (H. 431, M. 1040'dan XIII. yüzyılın başlarına kadar hüküm sürmüşlerdir) Süleyman Tabgaç Han, Kaşgar, H. 574/M. 1179. Xinjiang Numismatics (D&J) #102. Album 3427, Halife el Müstağfirbillah dönemine aittir (Koçnev, 1990:157-159).

Arslan Tegin Ahmed bin Muhammed bin Hasan

Zeno:

لاالهالاالهوحد هلاشريكه

Ç.: 23.5 mm, A.: 7.0676 gr.

عضد الدولة غازى الفتح الدولة أرسلان تكين (أحمدبنمحمدبن حسن)

İzzü'd...Gazi ? / Fethü'l devle Arslan Tegin (Ahmed bin Muhammed bin Hasan)

Batı Karahanlılar (H. 433-608/M. 1042-1212)

Batı Karahanlılar, 1040/1042 yıllarında devletin ikiye ayrılmasından sonra ülkenin batısında Özgen ve daha sonra da Semerkant merkez olmak üzere bazı bölgeleri ele geçirerek hâkimiyetlerini pekiştirme yoluna gittiler. Batı Karahanlıların Keş, Semerkand, Saganiyan, Buhara, Sogd, Şaş ?, Tünkend, Özgend, Ahsikend, Merginan, İsficab, Binkend, Benakend, Kuz Ordu, Taraz, Hodjend, Dahkend, Naukat, Fergana, Kasan gibi şehirlerinde hakan adına sikke darbedilmiştir (Koçnev, 1997:248-276; Koçnev, 2004:265-279). Darb yerlerinin sık sık el değiştirdiği zamanlarda bir şehir bazen Doğu Karahanlıların, bazen Batı Karahanlıların eline geçmiş ve farklı hakanlar aynı şehirlerde sikke darbettirmişlerdir.

1. İbrahim bin Nasr Tabgaç Han (H. 431-460/M. 1040-1068)
2. Togan Han Şuays bin İbrahim bin Nasr (H. 460-461/M. 1068-1069)
3. Şemsül Mülk bin İbrahim bin Nasr Tabgaç Han (H. 460-472/M. 1068-1080)
4. Hızır Han bin İbrahim bin Nasr Tabgaç Han (H. 472-479/M. 1080-1087)
5. Ahmed Han bin Hızır Han bin İbrahim (H. 479-482/M. 1087-1090, H. 485-488/M. 1092-1095)
6. Kılıç Arslan Han Muhammed bin İbrahim bin Nasr (H. 482-483/M. 1090-1091)
7. Süleyman bin Davud bin İbrahim (H. 490/M. 1096-97)
8. Tafgaç Han Mahmud bin Muhammed bin İbrahim (H. 490-492/M. 1097-1099)
9. Tafgaç Han Muhammed bin Süleyman bin Davud (H. 495-524/M. 1101-1130)
10. Kara Han Hasan bin Ali (H. 524-526/M. 1130-1132)
11. Mahmud bin Muhammed bin Süleyman (H. 526-536/M. 1132-1142)
12. Tafgaç Han-Hakan İbrahim bin Muhammed bin Süleyman (H. 536-551/M. 1142-1156)
13. Kadir Tonga Hakan Mahmud bin Hüseyin bin Hasan (H. 551-552/M. 1156-1157)
14. Ali bin Hasan bin Ali (H. 552-556/M. 1157-1161)
15. Kılıç Tafgaç Hakan Mesud bin Mesud bin Hasan bin Ali (H. 556-561/M. 1161-1166, h. 562-566/M. 1167-1171)
16. Kılıç Egdiş Tafgaç Han Muhammed bin Mesud bin Hasan (H. 566-574/M. 1171-1178)
17. Abdul Haluk Hüseyin (H. 574/H. 1178-79)
18. Arslan Han-Hakan İbrahim bin Hüseyin bin Hasan (H. 574-599/M. 1179-1203)
19. Uluğ Sultan es'Salatin Osman bin İbrahim (H. 599-609/M. 1203-1212)

B. Koçnev'in sıralamasına göre ise Batı Karahanlı hakanları şöyledir: 1.İbrahim bin Nasr, 2. Şuays bin İbrahim bin Nasr, 3. Nasr bin İbrahim bin Nasr, 4. Davud bin İbrahim bin Nasr, 5. Ali, 6.Hıdır bin İbrahim bin Nasr, 7. Ahmed bin Hıdır bin İbrahim, 8. Muhammed bin İbrahim bin Nasr, 9. Hasan bin Ali, 10. Mahmud bin Muhammed, 11. İbrahim bin Muhammed, 12. Mahmud bin Hüseyin, 13. Mesud bin Hasan, 14. Muhammed bin Mesud, 15. Abdulhaluk bin Hüseyin, 16. İbrahim bin Hüseyin, 17. Osman bin İbrahim (Koçnev, 2006:136-139).

Zeno: 16015

لاالهالاالهوحد هلاشرىكله
الامير نصر بن على مولى امير المومنين

Ç.: 25. 5 mm, A.: 4.8748 gr. 100-150 \$ RR.

Batı Karahanlılar (1040-1212)

el Emir Nasr bin Ali mevla emirü'l müminin, Fergana, Hicri (403'den önce). Sikke bakırdır (AE) ve Koçnev'in listesinde yer almamaktadır. Sikke bakır üzerine gümüş kaplamadır, bu sebeple dirhem olarak tanımlanmaktadır.

Tamgaç Han İbrahim bin Nasr (H. 431-460/M. 1040-1068)

Zeno: 3592 ?

لاالهالاوهود هلاشريكه احمد سيف خليفه الله طنغاج خان ابراهيم بن نصر

Ahmed seyfü halifetullah Tangaç (Tabgaç) İbrahim bin Nasr.

Ç.: 22.5 mm, A.: 3.8051 gr 200-250 \$ RRR.

Batı Karahanlılar (1040-1212)

Ahmed / Seyfü Halifetullah Tongaç-Tabgaç-Tamgaç Han / İbrahim bin Nasr, Kuzordu, Hicri 45X. Sikke gümüştür (AR) ve Koçnev'in listesinde bulunmamaktadır. Bazı satırlar, Uygur alfabesi ile yazılıdır. Tamgaç Han İbrahim bin Nasr (431-460/1040-1068) yılları arasında hüküm sürmüştür.

Tamgaç Han İbrahim bin Nasr (H. 431-460/M. 1040-1068)

Zeno: 132423

لاالهالاوهود هلاشريكه طباغاج خان ابراهيم بن نصر

Ç.: 28.5 mm, A.: 6.0931 gr.

Batı Karahanlılar (1040-1212)

Tabgaç Han İbrahim bin Nasr, İsficab/Taraz. Hicri 452. Koçnev'in listesinde yer almamaktadır. Tabgaç Han İbrahim bin Nasr (431-460/1040-1068) yılları arasında hüküm sürmüştür.

Tabgaç Han Mahmud bin Muhammed bin İbrahim (H. 490-492/M. 1097-1099)

Zeno: 16006

لاالهالاوهود هلاشريكه تنغج تنغج خان محمود

Tabgaç Han Mahmud.

Ç.: 28.2 mm, A.: 4.3117 gr. 100-150 \$ RRR.

Batı Karahanlılar (1040-1212) Tabğaç Han Mahmud, Semerkand, Hicri 490. Sikke bakırdır (AE) ve Koçnev'in listesinde yer almamaktadır. Tabğaç Han Mahmud bin Muhammed bin İbrahim (490-492/1097-1099) yılları arasında hüküm sürmüştür.

Değerlendirme: Karahanlı sikkeleri, Ortaçağ Türk-İslam dünyasının siyasi hayatını ve ekonomik canlılığını ortaya koyması açısından mükemmel örneklerdir. Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Doğu Türkistan'da (Çin) her geçen gün yenilerinin bulunması sebebiyle bu dönemin öğrenilmesi ve bilinmeyenlerin keşfi açısından şaşkınlık yaratmaktadır. Türk tarihinin en güçlü ama en az çalışılan dönemi olması sebebiyle Türk tarihçileri arasında da aynı dönem ilgi uyandırmaktadır. Kırgızistan'da Nümizmat V. Koşevâr gibi saha uzmanlarının yeni sikkelere ulaşması sayesinde son yıllarda büyük ilerlemeler katedilmiş, Karahanlı-Karakıtay, Selçuklu-Karahanlı ilişkileri gün yüzüne çıkarılmaya başlamıştır. Elimizdeki örnekler, Karahanlı Nümizmatığı açısından küçükte olsa literatüre bir katkı niteliği taşımaktadır. Özellikle www.zeno.ru ve www.rasmir.com gibi nümizmatik veri bankaları ve sitelerinin her geçen gün yenilerini yayınlaması, kısa sürede Karahanlı tarihine ait birçok yeni bilginin zaman içinde gün ışığına çıkarılacağını göstermektedir.

Ahıskalı Mihralı Bey Koleksiyonu'na ait olan binin üzerinde sikke ile üç yüzün üzerinde tarihi eserden oluşan ve yakında iki ciltlik prestij katalogu şeklinde yayınlanacak olan kitabın bir kısmını, değerli Türkolog Hocamız Prof. Dr. Karjaubay SARTKOJAOĞLU'nun 70. yıldönümü için neşretmeyi büyük bir şeref olarak addediyoruz.

KAYNAKLAR

- DAVİDOVİÇ E. A., (1954), "Numizmatičeskie Materialı Dlya İstorii Razvitiya Feodalnıh Otnoşeniy v Sredney Azii pri Samanidah", *Trudi AN TadjSSR*, T. 27, Stalinabad.
- FEDOROV M. N., (1974), "Političeskaya İstoriya Karahanidov ve Kontse Pervoy i Vtoroy Çetverti XI Veke", *Numizmatika i Epigrafika*, Tom XI, ss. 158-178.
- GENÇ R., (2002), *Karahanlı Devlet Teşkilatı*, Ankara: TTK Yayınları.
- KLYASTORNIY S. G., (1986), "Osnovnie Çertı Sotsialnoy Strukturi Drevnetyurkskih Gosudarstv Tsentralnoy Azii (VI-X vv.), Klassı i Sosloviya v Dokapitalističiskih Obşcestvah Azii", *Problemi Sotsialnoy Mobilnosti*, Moskva.
- KOÇNEV, B. D., (1975), "K İstorii Denejnogo Obraşçeniya v Sredney Azii v XI. XII. vv.", *İMKU*, Vıp. 12, Taşkent, ss. 170-175.
- KOÇNEV, B. D., (1980), "Novie Danne po Genelogii i Hronologii Karahanidov", *III Vsesoyuznaya Tyurkologičeskaya Konferentsiya, Literatura i İstoriya*, TD. Taşkent, ss. 147-149.
- KOÇNEV, B. D., (1984), "Zametki po Srednevekovoy Numizmatike Sredney Azii, Çast 6 (Ranee Srednevekovoe, Samanidi, Karahanidi)", *İstoriia Materialnoy Kulturi Uzbekistana*, 19, Taşkent, pp. 185-205.
- KOÇNEV, B. D., (1988), "Togrıl Han i Togrıl Tegin (Numizmatičeskie Danne k İstorii Vostoçnıh Karahanidov vo Vtoroy Polovine XI v.)", *EC.*, XXIV, L., ss 57-67.
- KOÇNEV, B. D., (1989), "Voprosı Atributsii Rannekarahanidskih Monet, *VİİSİD*, Vıp 1, M. Ss. 255-267.

KOÇNEV, B. D., (1990), "Torgovye Svyazi Vostochnogo Turkestana i Sredney Azii XI.-XII vv. Po Numizmaticheskim Dannim", *Formirovaniye i Razvitiye Trass Velikogo Şelkovogo Puti v Tsentralnoy Azii v Drevnosti i Srednevekove*, TD., Taşkent, ss. 157-159.

KOÇNEV, B. D., (1994), "Drevneyşiy Samanidskiy Fels", *Vserossiyskaia Numizmatičeskaia Konferentsia, Tezisi Dokladov*, St. Petersburg, pp. 101–02.

KOÇNEV, B. D., (1995), "Svod Nadpisey na Karahanidskih Monetah: Antroponim i Titulatura, Çast 1", *VİİSİD*, Vıp. IV, M. s. 201-276.

KOÇNEV, B. D., (1995), "Moneti Mukanni", *Arxeologiya i Hudojestvennaia Kultura Sentralnoy Azii: Tezisi Dokladov Nauçnoy Konferensii*, Taşkent, pp. 32–33.

KOÇNEV, B. D., (1997), "Svod Nadpisey na Karahanidskih Monetah: Antroponim i Titulatura, Çast 2", *VİİSİD*, Vıp. V, M. s. 245-314.

KOÇNEV, B. D., (1999), "Sredneaziatskie Kufičeskie Felsi s İzobrajeniem Konia", *Numizmatika Sentralnoy Azii*, IV, Taşkent, pp. 42–56.

KOÇNEV, BORIS, (2001), "La chronologie et la Généalogie des Karakhanides du Point de vue de la Numismatique", *Études Karakhanides [Cahiers d'Asie Centrale, 9]*, Tachkent – Aix-en-Provence, pp. 49–75.

KOCHNEV, BORIS, (2001a), "Les Monnaies de Muqanna", *Studia Iranica*, 30, Fasc. 1, Paris, pp. 143–50.

KOÇNEV, B. D., (2004), "Svod Nadpisey na Karahanidskih Monetah: Antroponim i Titulatura, Çast 3", *VİİSİD*, Vıp. VI, M. s. 261-291.

KOÇNEV B. D., (2006), *Numizmatičeskaya İstoriya Karahanidskogo Kaganata (991-1209)*, Sofya:M:OOO İzdatelskiy Dom Sofiya.

KOSHEVAR V. G., (2014), "O Nahodkah Monet s Titulom Seldjuka Malik Şaha v Kırğızstane", "On the Finding of Coins with the Title of Seljuk Malik Shah in Kyrgyzstan", *Golden Horde Numismatics*, No 4, 2014, ss. 167-171.

KOSHEVAR V. G., (2016), "Moneti iz Çuyskoy Dolini Perioda Pravleniya Karahitayev", *Euraziyanın Medeni Murası (Ejelgi Deuirlerden Bugini Künye Deyin)*, Ğılımi Makalalar Jinağı, Almatı: E H. Mergulan Atındağı Arheologiya İnstitutı, ss. 356-371.

OMOROV J. D., (2002), *Kırğızstandın Numizmatik Murası*, Bişkek:Kırğız Respublikasının Uluttuk Bankı.

TAŞAĞIL A., (2014), *Gök-Türkler*, C. I.II. III, Ankara:TTK Yayınları.

WWW.ZENO.RU NUMİZMATİK VERİ TABANI

<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=44171>

<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=55787>

<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=65395>

<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=46883>

<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=55801>

<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=91104>

<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=50422>
<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=112013>
<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=50357>
<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=76634>
<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=17425>
<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=17401>
<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=81294>
<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=16025>
<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=45382>
<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=15893>
<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=126565>
<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=41288>
<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=123348>
<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=15400>
<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=14300>
<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=94888>
<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=126569>
<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=75705>
<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=55725>
<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=16015>
<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=3592>
<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=132423>
<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=16006>
<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=87374>
<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=45172>
<https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=18763>